

СЕКЦІЯ “УКРАЇНОЗНАВЧІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ”

УДК 94(477)”1447

ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВ В СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Боркун В. А., студент групи А 1/3

Науковий керівник – канд.іст. наук, доцент Березовська Т. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У період феодальної роздробленості на землях, що раніше входили до складу Давньоруської держави, поступово склалися соціально-економічні й політичні умови для їх об'єднання. Панування Золотої Орди у Східній Європі та наступ німецьких феодалів на західноруські землі звузили територіально, ускладнили й уповільнили процес політичного об'єднання, однак не могли зупинити цей процес повністю. Сьогодні тема формування централізованих держав набуває особливої актуальності та потребує свого кропіткого дослідження.

У другій половині XIII-XV ст. ще виразніше, ніж у попередній період, політичне життя в усіх колишніх давньоруських землях характеризувалося постійним протиборотвом доцентрових і відцентрових сил, боротьбою феодальних угруповань, що висували дві основні програми: 1) об'єднання земель; 2) їх дальше політичне відокремлення. Поступово, однак, взяли гору сили, що виступали за політичну консолідацію панівного класу та об'єднання феодально роздроблених князівств у єдину державу. Процес утворення національних держав зумовлювався дальшим соціально-економічним розвитком кожної країни, певною розстановкою класових сил у кожній з них. На цей процес впливала також конкретна міжнародна ситуація, яка у Східній Європі залежала значною мірою від активності ординської держави, а також від політики західноєвропейських країн [1].

У XIV-XV ст. тенденція до об'єднання існувала у всіх європейських країнах, що зумовлювалося дальшим розвитком продуктивних сил, поглибленням суспільного поділу праці, розширенням економічних зв'язків між окремими містами й землями. Важливу роль у процесі подолання феодальної роздробленості відіграло прагнення феодалів знайти в централізованій державі силу, яка, з одного боку, сприяла б розширенню феодального землеволодіння, а з другого – стримувала б опір залежного населення зростаючій експлуатації. Політичне об'єднання прискорювала й потреба захисту від іноземної агресії [1, с. 67].

У Східній Європі, як і в Західній, феодальну роздробленість було подолано вже у другій половині XV ст. На той час, як зазначав Ф. Енгельс, всюди в Європі “королівська влада перемогла одночасно”. Однак, якщо

внаслідок політичного об'єднання в країнах Західної Європи утворилися централізовані держави на єдиній національній основі, то в Східній Європі, навпаки, сформувалися багатонаціональні держави. До того ж темпи, методи, форми й ступінь політичного об'єднання і централізації державної влади в кожній країні визначалися конкретно-історичними умовами [2, с. 45].

Наприкінці XIII – на початку XIV ст. спроби політичного об'єднання феодално роздроблених земель найбільш виразно проявилися в Північно-Східній Русі. Тут у рамках Великого князівства Владимирського на роль об'єднавчих центрів спочатку претендувало кілька князівств. На початку 80-х років XIV ст. провідна роль у процесі об'єднання Північно-Східної Русі та формування Російської централізованої держави остаточно закріпилася за Московським великим князівством. У Південно-Західній Русі політику об'єднання феодално роздроблених земель проводили галицько-волинські князі, які, визнавши формально свою залежність від Золотої Орди, водночас активно обстоювали підвладну їм територію від зазіхань з боку феодалної Угорщини, Польщі та Литви. Спустошене нападами татарських орд, ослаблене зсередини опором великого боярства князівській владі, Галицько-Волинське князівство не мало достатніх сил, щоб стати центром політичної консолідації Південно-Західної Русі. У 40-х роках XIV ст. його землі були захоплені Польщею, Литвою та Молдавським князівством. В іншій частині Південно-Західної Русі – на Поділлі, Переяславщині, Київщині та Чернігово-Сіверщині, які перебували у більшій залежності від Золотої Орди, тенденція до об'єднання проявлялася ще менш ефективно. В цьому регіоні політичному об'єднанню феодално роздроблених земель на єдиній етнічній основі перешкоджав наступ литовських феодалів.

Отже, опрацьований матеріал дозволяє зробити висновок, що процеси політичного об'єднання та створення централізованих держав в Східній Європі відбувалися під тиском зовнішніх обставин, зокрема, агресії сусідніх країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Железнов А. П. Создание и развитие централизованных государств Восточной Европы / А. П. Железнов. – СПб.: Клио, 2009. – 345 с.
2. Грушевський М. С. Всесвітня історія. – Т. 1 / М. С. Грушевський. – К.: Либідь. – 453 с.